

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDŲ PRIEŠ ALYTAUS PATAISOS NAMUS

2020-01-31 Nr. 4D-2019/1-1334/1503
Vilnius

SKUNDŲ ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstaigoje 2019-10-24, 2019-10-31, 2019-11-04, 2019-11-06, 2019-12-02, 2019-12-06 gauti X (toliau vadinama ir – Pareiškėjas, nuteistasis) skundai dėl Alytaus pataisos namų (toliau vadinama – Alytaus PN, pataisos namai, pataisos įstaiga) pareigūnų veiksmų, susijusių su teise paskambinti, apsipirkti, saugumo neužtikrinimu.

2. Pareiškėjas skunduose nurodė, kad:

2.1. yra patalpintas į kamerų tipo patalpas ir ne kartą kreipėsi į administraciją dėl galimybės paskambinti artimiesiems. Kadangi serga jo dukra, jam labai svarbu sužinoti apie jos sveikatos būklę, tačiau paskambinti neleidžiama, nors kiti kamerų tipo patalpose laikomi nuteistieji yra vedami paskambinti;

2.2. 2019-09-09 turėjo galimybę apsipirkti pataisos namų parduotuvėje ir įsigyti higienos bei kanceliarinių prekių, tačiau kitą kartą apsipirkti leido tik 2019-10-10, nors su prašymu kreipėsi 2019-10-03. Vėliau buvo leista apsipirkti tik 2019-10-24, nors 2019-10-16 prašė sudaryti tam sąlygas. Dėl teisės apsipirkti 2019-10-17 kreipėsi į pataisos namų direktorių su skundu;

2.3. neišduodamos nutarimų dėl nubaudimo kopijos, todėl negali apskųsti nuobaudos. Nutarimų kopijos išduodamos tik rašant atskirą prašymą ir už kopijų padarymą sumokant iš asmeninės sąskaitos, bet kol sulaukia dokumentų kopijų jau būna praleistas nuobaudos apskundimo terminas;

2.4. nuo 2019-03-28 nuolat kreipiasi su prašymais dėl asmeninio pokalbio su įstaigos direktoriumi, tačiau nė karto nebuvo nuvestas į tokį pokalbį nei su direktoriumi, nei su direktorių pavaduojančiu pareigūnu. Įstaigoje nėra rengiami ir bendri nuteistųjų susitikimai su vadovybe;

2.5. po skundų Seimo kontrolieriui parašymo pareigūnai pradėjo psichologinį spaudimą, nuteikia kitus nuteistuosius prieš jį, gąsdina susidorojimu, pervežimu į kitus pataisos namus ir pan., verčia atsisakyti parašytų skundų, todėl Pareiškėjas jaučiasi labai nesaugus ir norėtų būti perkeltas į Kauno tardymo izoliatorių.

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo ištirti jo skundų aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Nustatytos tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2019-11-11 raštu Nr. 4D-2019/1-1202/3D-2748 ir 2019-12-11 raštu Nr. 4D-2019/1-1331/1503/3D-3022 kreipėsi į Alytaus PN administraciją, prašydamas paaiškinti skunduose nurodytas aplinkybes.

Alytaus PN administracija 2019-12-30 raštu Nr. 8-10970 ir 2019-12-09 raštu Nr. 8-10470 informavo, kad:

4.1 „Nuteistajam X nuobaudos buvo skiriamos už bausmės atlikimo režimo reikalavimų pažeidimus. Nuteistasis į kamerų tipo patalpas buvo perkeltas vadovaujantis teisės aktais atlikti nuobaudas, o ne užtikrinant jo saugumą, kaip tai numatyta Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 70 str. 6 d. Informuojame, kad nuteistasis X: 2019-08-01 perkeltas į kamerų tipo patalpas 30 p., 2019-08-27 perkeltas į kamerų tipo patalpas 30 p., 2019-10-04 perkeltas į kamerų tipo patalpas 12 p., 2019-10-18 perkeltas į kamerų tipo patalpas 10 p., 2019-10-28 perkeltas į kamerų tipo patalpas 10 p., 2019-11-07 perkeltas į kamerų tipo patalpas 10 p., 2019-11-21 perkeltas į kamerų tipo patalpas 10 p., 2019-11-26 perkeltas į kamerų tipo patalpas 2 p., 2019-11-29 perkeltas į kamerų tipo patalpas 7 p., 2019-12-10 perkeltas į kamerų tipo patalpas 5 p. [...] nuteistasis 2019-12-12 perkeltas atlikti tolimesnę laisvės atėmimo bausmę į Marijampolės pataisos namus (Kybartų sektorių)“;

4.2. „Nuteistasis per paskutinius tris mėnesius į įstaigos direktorių kreipėsi ne kartą dėl skambučių suteikimo (pridedama nuteistojo prašymai ir įstaigos atsakymai į juos, 27 lapai).“

Iš pateiktų prašymų ir atsakymų kopijų paaiškėjo, kad nuteistasis daug kartų prašė leisti paskambinti, tačiau dažniausiai paskambinti prašydavo nuobaudos atlikimo kamerų tipo patalpose metu, todėl paskambinti nebuvo leidžiama. Pareiškėjui ne kartą buvo įteikti ir raštiški atsakymai dėl jo galimybės paskambinti. Pareiškėjui buvo leista paskambinti 2019-12-09, kai jis buvo laikinai izoliuotas;

4.3. „Per paskutinius tris mėnesius nuteistasis turėjo galimybę apsipirkti nuteistųjų parduotuvėje (pridedama Alytaus pataisos namų Pažyma apie X pirktas prekes [...])“.

Iš Seimo kontrolieriui pateiktos pažymos apie Pareiškėjo pirktas prekes nustatyta, kad 2019 metų rugsėjo–lapkričio mėnesiais parduotuvėje jis pirkė prekių 8 kartus;

4.4. „Informuojame, kad įstaiga neturi duomenų, kad nuteistasis 2019-10-17 būtų kreipėsi į įstaigos direktorių su skundu dėl apsipirkimo nuteistųjų parduotuvėje. Su skundu dėl apsipirkimo nuteistųjų parduotuvėje nuteistasis į įstaigos direktorių kreipėsi 2019-10-18 (pridedama 2019-10-18 nuteistojo skundas Nr. 6-2092 ir įstaigos direktoriaus 2019-10-29 atsakymas Nr. 363-1707 [...])“;

4.5. „Vadovaujantis Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 247 punkto nuostatomis Nutarimo dėl nuobaudos skyrimo kopija (toliau – Nutarimas) nuteistajam neatlygintinai įteikiama jo pasirašymo dieną. Šios nuostatos Alytaus pataisos namuose yra laikomasi, o nuteistasis X ant nutarimų yra pasirašęs, kad Nutarimo kopijas gavo“;

4.6. „Alytaus pataisos namuose nuteistieji asmeniniams pokalbiams yra priieminėjami vadovaujantis Alytaus pataisos namų direktoriaus 2019 m vasario 1 d. įsakymu Nr. 1-38. Nuteistųjų priėmimas asmeniniams pokalbiams uždarojoje zonoje yra fiksuojamas Pareigūnų lankymosi uždarojoje zonoje apskaitos žurnale.“

Alytaus PN administracija taip pat pranešė, kad direktoriaus pavaduotojas 2019-03-28 lankėsi uždarojoje zonoje, tačiau neaišku, ar bendravo su Pareiškėju.

Nuo 2019-03-28 Pareiškėjas įteikė tris prašymus dėl asmeninio pokalbio su įstaigos vadovybe. Resocializacijos skyriaus specialisto 2019-12-19 pažymoje nurodyta, kad Pareiškėjas su įstaigos vadovybe bendravo vieną kartą, tačiau nepateikta tai įrodanti informacija (dokumentai);

4.7. „Kriminalinės žvalgybos skyriaus darbuotojai pateikė informaciją, kad bendraudamas su Kriminalinės žvalgybos skyriaus darbuotojais nuteistasis [...] neįvardino nuteistųjų, kurie galimai jam grasina. Nuteistajam buvo nurodyta, kad, jeigu negali Alytaus pataisos namuose atlikti laisvės atėmimo bausmės, tai turi raštu nurodyti konkrečias priežastis (asmenis, nuo kurių gali nukentėti būdamas Alytaus pataisos namuose), tuomet tai bus iširta tyrimo metu ir priimtas sprendimas. Tik nustačius, kad Alytaus pataisos namuose nuteistajam grės bet kokio pobūdžio pavojus sveikatai ar gyvybei, bus pasiūlyta Kalėjimų departamentui prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuteistąjį perkelti iš Alytaus pataisos namų į kitus pataisos namus. Alytaus PN administracija neturi duomenų, kad su nuteistuoju X kas nors iš pareigūnų ar darbuotojų elgtųsi neteisėtai ar jį kaip nors žemintų“;

4.8. „Nuteistasis [...] 2019-12-12 perkeltas atlikti tolimesnę laisvės atėmimo bausmę į

Marijampolės pataisos namus (Kybartų sektorių)“;

4.9. „Nuteistasis 2019-10-07 pareiškimu Nr. 97-768 kreipėsi į įstaigos direktorių dėl dingusių daiktų. 2019-10-28 ant pirmiau minėto prašymo parašė, kad „Viskas išaiškinta žodžiu raštiško atsakymo nereikalauju“, tai patvirtino savo parašu [...]“;

4.10. „Nuteistasis 2019-11-29 skundu Nr. 6-2290 kreipėsi į įstaigos direktorių dėl sveikatos paslaugų prieinamumo. 2019-12-09 ant pirmiau minėto skundo parašė „Viskas išaiškinta žodžiu raštiško atsakymo nereikalauju“, tai patvirtino savo parašu [...]“;

4.11. Alytaus PN administracija Seimo kontrolieriui pateikė Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos Kriminalinės žvalgybos valdybos 5-ojo Kriminalinės žvalgybos skyriaus pareigūnės D. J. 2019-12-20 Pažymą apie nuteistąjį X Nr. LV-3533, kurioje rašoma, jog nuteistojo nurodytos aplinkybės, kad jis buvo verčiamas atsisakyti savo skundo, neatitinka tikrovės, nes buvo patenkintas jo noras dėl perkėlimo į kitus pataisos namus, todėl jis pats paprašė jo skundų nenagrinėti;

4.12. Alytaus PN administracija pateikė Pareiškėjo 2019-11-08 prašymo pateikti siunčiamų ir gautų laiškų ataskaitą kopiją. Pagal Pareiškėjo prašymą 2019-11-13 jam buvo pateikta tik gaunamų laiškų ataskaita. Pareiškėjas 2019-11-25 dar kartą kreipėsi tuo pačiu klausimu ir 2019-11-26 raštu buvo suteikta visa prašoma informacija;

4.13. „Alytaus PN administracijos pareigūnai vadovaujasi galiojančiais Lietuvos Respublikos įstatymais ir Europos Žmogaus teisių konvencija, kurie draudžia žmogų kankinti ir žeminti. Alytaus PN administracija neturi duomenų, kad su nuteistuoju X kas nors iš pareigūnų ar darbuotojų elgtųsi neteisėtai ar jį kaip nors žemintų.“

Skundo tyrimui reikšmingi teisės aktai

5. Ministrų Komiteto rekomendacija šalims narėms Nr. R (2006)2 „Dėl Europos kalėjų taisyklių“:

„5. Gyvenimas kalinimo įstaigoje turėtų kiek įmanoma labiau priartėti prie pozityvių gyvenimo visuomenėje aspektų.

[...]

18.10. Visų kalinių apgyvendinimo vietose turėtų būti minimalios saugumo priemonės, adekvačios kalinių pabėgimo arba savęs ir kitų žalojimo rizikai.

[...]

24.1 Kaliniams turi būti leidžiama kiek galima dažniau susirašinėti bei bendrauti telefonu ar kitokiomis ryšio priemonėmis su giminėmis, kitais asmenimis ir įvairių organizacijų atstovais bei pasimatyti su šiais asmenimis.

24.2. Jei reikia, bendravimas ir pasimatymai gali būti apribojami ir stebimi atliekant nusikaltimų tyrimus, tinkamai tvarkai, saugumui ir apsaugai palaikyti, dėl nusikaltimų prevencijos ir dėl nusikaltimų aukų apsaugos, bet tokie apribojimai, tarp jų ir teismo skirti tam tikri apribojimai, nepaisant to, turėtų leisti minimalius priimtinius kontaktus.

[...]

24.5. Kalėjimo valdžia turėtų padėti kaliniams palaikyti adekvačius kontaktus su išoriniu pasauliu ir suteikti jiems tinkama paramą šiems kontaktams palaikyti.

[...]

24.7. Kaliniui, jei tai leidžia aplinkybės, vienam ar su apsauga turėtų būti leidžiama laikinai išėiti tam, kad aplankytų sergantį giminaitį, dalyvauti laidotuvėse ar dėl kitų humaniško priežasčių.“

6. Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso (toliau vadinama ir– BVK):

69 straipsnis. Nuteistųjų perkėlimas į kitas pataisos įstaigas – „1. Nuteistasis, kuriam paskirtas laisvės atėmimas, gali būti perkeltas iš vienos pataisos įstaigos į kitą toliau atlikti bausmės, jeigu to reikia siekiant apriboti jo daromą neigiamą įtaką kitiems nuteistiesiems, palengvinti socialinę rehabilitaciją, užtikrinti veiksmingesnę nuteistojo priežiūrą ir saugumą arba kitais šiame Kodekse

nustatytais atvejais. [...] 5. Teisę perkelti nuteistą iš vienos patalos įstaigos į kitą turi Kalėjimų departamento direktorius, o toje pačioje įstaigoje pagal šio straipsnio 2 ir 4 dalis – patalos įstaigos, kurioje atlieka bausmę nuteistasis, direktorius. Nuteistųjų perkėlimo iš vienos patalos įstaigos į kitą, taip pat perkėlimo į atvirą koloniją ir pusiaukelės namus ir grąžinimo iš jų tvarką nustato Kalėjimų departamento direktorius“;

92 straipsnis. Nuteistųjų teisė apsipirkti patalos įstaigos parduotuvėje – „1. Nuteistieji turi teisę už asmeninėse sąskaitose turimus pinigus apsipirkti patalos įstaigos parduotuvėje – įsigyti maisto produktų, būtiniausių reikmenų ir kitų daiktų. Drausmės grupės sąlygomis ir kamerų tipo patalpose laikomi nuteistieji turi teisę įsigyti tik maisto produktų, higienos reikmenų ir kanceliariinių prekių; jų sąrašą nustato Patalos įstaigų vidaus tvarkos taisyklės“;

102 straipsnis. Nuteistųjų teisė paskambinti telefonu – „1. Nuteistiesiems leidžiama paskambinti telefonu. Skambinimo dažnumą nustato šio Kodekso 55, 73, 74, 75, 79, 80, 85, 86, 91 ir 152 straipsniai. Patalos įstaigos direktorius arba jį pavaduojantis pareigūnas turi teisę leisti papildomai vieną kartą paskambinti telefonu, jeigu to prašo nuteistasis dėl svarbių aplinkybių“;

144 straipsnis. Laikinas nuteistojo izoliavimas – „Kai kitomis priemonėmis negalima užkirsti kelio šurkščiam teisės pažeidimui ir būtina pažeidimą padariusį nuteistą, išskyrus šio Kodekso 142 straipsnio 3 dalyje nurodytus asmenis, laikinai, kol nėra patalos įstaigos direktoriaus arba jį pavaduojančio pareigūno, izoliuoti, jis gali būti laikinai perkeltas į kamerų tipo patalpas. Toks nuteistojo laikinas izoliavimas galimas tik iki patalos įstaigos direktoriaus arba jį pavaduojančio pareigūno atvykimo į patalos įstaigą, bet ne ilgiau kaip dvidešimt keturioms valandoms, ir nelaikomas nuobauda. Jeigu už padarytą režimo pažeidimą paskiriama nuobauda – perkėlimas į kamerų tipo patalpas, laikino izoliavimo laikas įskaitomas į bendrą nutarimu paskirtos nuobaudos laiką“;

145 straipsnis. Nuteistųjų laikymo sąlygos kamerų tipo patalpose – „1. Nuteistieji, atliekantys šio Kodekso 142 straipsnio 2 dalies 3 punkte nurodytą nuobaudą, į darbą nevedami. Perkelti į kamerų tipo patalpas nuteistieji neturi teisės gauti pasimatymų, smulkiųjų paketų, siųsti laiškus (išskyrus atvejus, kai jie įgyvendina šio Kodekso 100, 109 ir 183 straipsniuose nurodytas teises), taip pat paskambinti telefonu. Jiems neleidžiama apsipirkti patalos įstaigos parduotuvėje, išskyrus higienos reikmenų įsigijimą, turėti maisto produktų ir kitų Patalos įstaigų vidaus tvarkos taisyklėse nurodytų daiktų. Šioje dalyje nurodytiems nuteistiesiems leidžiama skaityti knygas, žurnalus, laikraščius ir kitą literatūrą, kasdien vieną valandą, o nepilnamečiams, neįgaliesiems, kuriems nustatytas 0–40 procentų darbingumo lygis arba didelių ar vidutinių specialiųjų poreikių lygis, ir ligoniams (pagal gydytojo išvadą) – dvi valandas pasivaikščioti. 3. Sergantiems tuberkulioze nuteistiesiems, kurie atlieka šio Kodekso 142 straipsnio 2 dalies 3 punkte nurodytą nuobaudą, gyvenamojo ploto norma vienam asmeniui negali būti mažesnė kaip penki kvadratiniai metrai. Šiems nuteistiesiems, taip pat neįgaliesiems, kuriems nustatytas 0–40 procentų darbingumo lygis arba didelių ar vidutinių specialiųjų poreikių lygis, ir ligoniams (pagal gydytojo išvadą) kasdien turi būti leidžiama ne mažiau kaip dvi valandas pasivaikščioti. 4. Kamerų tipo patalpose nuteistieji laikomi rakinamose kamerose“;

183 straipsnis. Bausmių vykdymo institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmų ir sprendimų apskundimas – „1. Viešųjų darbų, laisvės apribojimo, arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmes vykdančių institucijų ir įstaigų pareigūnų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami atitinkamą bausmę vykdančios institucijos ar įstaigos vadovui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo skundo gavimo dienos. 2. Šio straipsnio 1 dalyje nurodytas bausmes vykdančių institucijų ir įstaigų vadovų veiksmai ir sprendimai per vieną mėnesį gali būti skundžiami Kalėjimų departamento direktoriui. Šis skundą turi išnagrinėti ne vėliau kaip per dvidešimt darbo dienų nuo jo gavimo dienos, o jei dėl skundo atliekamas tyrimas, – per dvidešimt darbo dienų nuo tyrimo baigimo dienos. 3. Kalėjimų departamento direktoriaus veiksmai ir sprendimai per dvidešimt dienų nuo jų įteikimo gali būti skundžiami apygardos administraciniam teismui.“

7. Lietuvos Respublikos teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo (toliau vadinama – TGIĮ):

1 straipsnis. Įstatymo tikslas ir taikymas – „1. Šio įstatymo tikslas – nustatyti asmenų teisės gauti iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų, įmonių, viešųjų įstaigų ir šių subjektų asociacijų, jei šios asociacijos įsteigtos bendrojo intereso poreikiams, kurie nėra pramoninio ar komercinio pobūdžio, tenkinti (toliau – šių subjektų asociacijos), nurodytą šio įstatymo 2 straipsnio 1 dalyje, informaciją, nurodytą šio įstatymo 5 straipsnyje, ir dokumentus, kuriais jos disponuoja ar (ir) kuriuos tvarko vykdydamos įstatymų ar kitų norminių teisės aktų nustatytas funkcijas (toliau – viešoji funkcija), įgyvendinimo priemones ir tvarką“;

3 straipsnis. Pagrindinės šio įstatymo sąvokos – „1. Dokumentas – institucijos veikloje užfiksuota informacija ar jos dalis, nepaisant jos pateikimo būdo, formos ir laikmenos, įskaitant registro duomenis, registro informaciją, registruoti pateiktus dokumentus ir (arba) jų kopijas, valstybės informacinės sistemos duomenis“;

4 straipsnis. Institucijos pareiga teikti dokumentus pareiškėjams – „1. Institucijos privalo teikti pareiškėjams ar jų atstovams (toliau – pareiškėjas) dokumentus, išskyrus šio įstatymo ir kitų įstatymų nustatytus atvejus“;

6 straipsnis. Dokumentų teikimo principai – „1. Institucija, teikdama dokumentus, vadovaujasi šiais principais: 1) dokumentų išsamumo – pareiškėjui turi būti pateikti visi pagal teisės aktus teiktini jo prašymo turinį atitinkantys dokumentai; 2) dokumentų tikslumo – pareiškėjui teikiami dokumentai turi atitikti institucijos disponuojamus dokumentus; 3) teisėtumo – institucijos veiksmai teikiant dokumentus grindžiami šiuo ir kitais įstatymais ar kitais norminiais teisės aktais; 4) objektyvumo – institucijos darbuotojai, teikdami dokumentus, turi būti nešališki ir objektyvūs; 5) pagalbos – pareiškėjams teikiama pagalba įgyvendinant teisę gauti dokumentus; 6) dokumentų prieinamumo – sudaromos palankios sąlygos pareiškėjams naudoti dokumentus neatsižvelgiant į jų veiklos tikslus ir teisinę formą, o prireikus nustatomos tik būtiniausios teisinės, techninės ir (arba) finansinės dokumentų teikimo pareiškėjams sąlygos; [...]“;

15 straipsnis. Atsisakymas pateikti dokumentus – „1. Institucija atsisako pateikti pareiškėjui dokumentus, jeigu: 1) tas pats pareiškėjas pakartotinai prašo tų pačių dokumentų, kurie jam jau buvo pateikti; 2) prašomi dokumentai yra paskelbti institucijos interneto svetainėje, visuomenės informavimo priemonėse, taip pat naudojant elektronines priemones; tokiu atveju per 3 darbo dienas nuo prašymo gavimo institucijoje dienos pareiškėjui nurodomas jų paskelbimo šaltinis; 3) pagal pareiškėjo prašymą reikėtų specialiai adaptuoti, apdoroti ar kitaip perdirbti dokumentus ir tai būtų susiję su neproporcingai didelėmis darbo ir laiko sąnaudomis; 4) šio įstatymo 12 straipsnio 4 dalyje nustatyta tvarka paprašius patikslinti ir (ar) papildyti prašymą, pareiškėjas jo nepatikslina arba patikslinto prašymo turinys yra nekonkretus; 5) institucija prašomų dokumentų tvarkymą nutraukė pasikeitus institucijos funkcijoms; 6) nėra galimybės nustatyti pareiškėjo tapatumo; 7) pareiškėjas kreipiasi dėl dokumentų, kurių teikimui šio įstatymo nuostatos netaikomos šio įstatymo 2 straipsnio 2 dalyje nurodytais atvejais. 2. Jeigu institucija nustato šio straipsnio 1 dalyje nurodytus atsisakymo pateikti dokumentus pareiškėjui pagrindus, ji per 3 darbo dienas nuo prašymo gavimo institucijoje dienos priima sprendimą dėl atsisakymo pateikti dokumentus pareiškėjui. Nustačiusi, kad yra pagrindas atsisakyti pateikti jam dokumentus, institucija kitą darbo dieną nuo sprendimo priėmimo apie tai privalo pranešti pareiškėjui, nurodyti teisinį pagrindą ir informuoti apie šio sprendimo apskundimo tvarką. [...]“

8. Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklėse, patvirtintose Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2003 m. liepos 2 d. įsakymu Nr. 194 (redakcija, galiojusi iki 2020-01-22), buvo nustatyta:

„7. Su nuteistaisiais turi būti elgiamasi taip, kad būtų išsaugota jų sveikata ir savigarba ir, kiek leidžia baudmės vykdymo trukmė, formuojamas atsakomybės jausmas bei skatinami tie požiūriai ir įgūdžiai, kurie geriausiai padėtų jiems tapti įstatymus, žmogiškąsias vertybes ir visuomenės saugumą gerbiančiais žmonėmis. Nuteistieji mokomi gyvenimo tikslų siekti teisėtais būdais ir priemonėmis, po baudmės atlikimo jiems sudaromos sąlygos reintegrotis į visuomenę.“

[...]

77. Pataisos įstaigos direktorius privalo užtikrinti, kad kiekvienas nuteistasis dienotvarkėje nustatytu laiku galėtų apsipirkti pataisos įstaigos parduotuvėje ne rečiau kaip kartą per savaitę.

78. Pataisos įstaigos direktorius privalo užtikrinti, kad maisto produktų, būtiniausių reikmenų ir kitų daiktų pardavimo kainos neviršytų šių prekių vidutinių kainų, nustatytų parduotuvėse, kurių prekių apyvarta yra panaši ir veikiančių toje miesto (rajono) teritorijoje, kurioje veikia pataisos įstaiga.

79. Nuteistuosius, bausmę atliekančius kalėjimų kamerose, pataisos namų ir laisvės atėmimo vietų ligoninės kamerų tipo patalpose, maisto produktais, būtiniausiais reikmenimis ir kitais daiktais gali aprūpinti ir pataisos įstaigos personalas. Šiuo tikslu kiekvienam nuteistajam, turinčiam teisę apsipirkti pataisos įstaigos parduotuvėje, išduodamas prašymo blankas (20 priedas), kurį nuteistasis užpildo ir atiduoda personalui. Darbuotojas, gavęs prašymą, patikrina pataisos įstaigos buhalterijoje nuteistojo asmeninės sąskaitos likutį, taip pat nustato, ar įvykdžius nuteistojo prašymą nebus viršyta pinigų suma, už kurią nuteistajam leidžiama per mėnesį apsipirkti pataisos įstaigos parduotuvėje. Nupirktos prekės įteikiamos nuteistajam. Šis pasirašo prašyme, kuris įsiuvas į nuteistojo asmens bylą.

[...]

187. Asmeniniais klausimais nuteistuosius priima pataisos įstaigų vadovybė ir tarnybų vadovai pagal savo kompetenciją.

188. Įrašus apie nuteistųjų priėmimą asmeniniais klausimais šių taisyklių 187 punkte nurodyti darbuotojai daro Nuteistųjų priėmimo asmeniniais klausimais apskaitos žurnale (29 priedas).

189. Pataisos įstaigos direktorius ir pataisos įstaigos direktoriaus pavaduotojai įrašus apie nuteistųjų priėmimą daro atskiruose žurnaluose, o tarnybų vadovai – bendrame žurnale. Visi nuteistųjų priėmimo asmeniniais klausimais registracijos žurnalai įforminami, registruojami ir saugomi pataisos įstaigos raštinėje teisės aktų nustatyta tvarka.

190. Pataisos įstaigos direktorius arba jį pavaduojantis pareigūnas, arba pataisos įstaigos direktoriaus pavaduotojas ne rečiau kaip kartą per dvi savaites tikrina, kaip darbuotojai laikosi pataisos įstaigos direktoriaus įsakymu patvirtinto nuteistųjų priėmimo asmeniniais klausimais grafiko ir kaip vykdomi šio priėmimo metu priimti sprendimai.

191. Pataisos įstaigos direktorius ne rečiau kaip kartą per mėnesį organizuoja nuteistųjų klausimų ir atsakymų valandėles, kuriose dalyvauja įstaigos direktorius, jo pavaduotojai ir tarnybų atstovai.

[...]

220. Nuteistiesiems, perkeliams į kamerų tipo patalpas (išskyrus perkeliams į kamerų tipo patalpas pagal Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 142 straipsnio 2 dalies 3 punktą), neleidžiama su savimi imti maisto produktų, būtiniausių reikmenų ir kitų daiktų, išskyrus nutarimo dėl nuobaudos skyrimo kopiją, vokus, pašto ženklus, rašymo priemonę ir popierių, rankšluostį, muilą, dantų pastą, dantų šepetėlį, šukas, nosinę (moterims – moterų higienos reikmenis). Patalynė į kamerų tipo patalpas perkeltiems nuteistiesiems išduodama tik dienotvarkėje nustatytam miego laikui. Pataisos įstaigos direktorius privalo užtikrinti nuteistųjų, perkeltų į kamerų tipo patalpas, asmeninių daiktų, kurių jie negali turėti kamerų tipo patalpose, saugumą per visą nuobaudos atlikimo laiką. Greitai gendantys maisto produktai įdedami į šaldytuvą. Ilgai saugoti ir dėl natūralių sąlygų sugedę maisto produktai nuteistojo akivaizdoje sunaikinami. Apie tai surašomas aktas, kuris, nuteistajam pasirašius, įsiuvas į jo asmens bylą.

[...]

247. Nutarimai (9–12, 15, 33, 37, 38 priedai), įsakymų dėl paskatinimo priemonių ir nuobaudų skyrimo nuteistiesiems išrašai, pataisos įstaigos Drausmės komisijos teikimai, medžiaga apie nuteistųjų padarytus bausmės atlikimo režimo reikalavimų pažeidimus ir jų rašytiniai pasiaiškinimai (protokolai, kurie buvo surašyti nuteistiesiems atsisakius pasiaiškinti raštu) įsiuvasi į nuteistųjų asmens bylas. Nutarimo dėl nuobaudos skyrimo kopija nuteistajam neatlygintinai įteikiama jo pasirašymo dieną.“

Lietuvos Respublikos teismų praktika

9. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau vadinama ir – LVAT):

9.1. 2014-04-09 apčiuotame Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikos, nagrinėjant bylas dėl bausmių vykdomo ir kardomojo suėmimo institucijų, įstaigų ir pareigūnų veiksmų ir sprendimų viešojo administravimo srityje, apibendrinime yra nurodęs:

9.1.1. „73.1. Apžvelgiamoje srityje reikšmingu teisės šaltiniu yra Europos žmogaus teisių konvencijos 8 straipsnio nuostatos, įtvirtinančios šeimos gyvenimo gerbimą, bei šio straipsnio turinį pildanti Europos Žmogaus Teisių Teismo jurisprudencija. Pavyzdžiui, administracinėje byloje Nr. A858-889/2013 teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, sulaikymas savo prigimtimi yra privataus ir šeimos gyvenimo ribojimas. Kartu Europos Žmogaus Teisių Teismas pabrėžia, kad kalinčio asmens teisės į šeimos gerbimą būtina dalis yra tai, kad kalėjimo administracija padėtų palaikyti veiksmingą bendravimą su artimais šeimos nariais. Kita vertus, remiantis Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika, tam tikros kalinčių asmenų bendravimo su išoriniu pasauliu kontrolės priemonės gali būti taikomos ir savaimė Europos žmogaus teisių konvencijai neprieštarauja (žr. 2013 m. balandžio 15 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A858-889/2013 ir jame nurodytų Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo *Messina prieš Italiją* (Nr. 2), pareiškimo Nr. 25498/94, 61 p. bei 2003 m. liepos 29 d. sprendimą byloje *Aliev prieš Ukrainą*, pareiškimo Nr. 41220/98);

9.1.2. „Teisėjų kolegija, įvertinusi pareiškėjo prašyme nurodytą aplinkybę, kuria jis grindė poreikį papildomai pasikalbėti telefonu su tėvais, pastebėjo, kad artimo šeimos nario liga (tuo labiau - operacija) paprastai galėtų būti pripažįstama svarbia tokio prašymo pateikimo priežastimi.“

9.2. 2008-11-20 nutartyje administracinėje byloje Nr. A756-1698/2008) LVAT yra nurodęs:

„[...] nenustačius pagrindų, dėl kurių pagal Įstatymą [TGI] pareiškėjų prašoma informacija gali būti neteikiama, taip pat nesant duomenų, kad institucija prašomos informacijos neturėtų, informacija turi būti teikiama; į asmenų prašymus pateikiami atsakymai privalo būti konkretūs, aiškūs ir išsamūs.“

Tyrimo išvados

10. Atsižvelgiant į skunde nurodytas aplinkybes, tyrimo metu surinktą informaciją ir teisinį reglamentavimą, tyrimo išvados bus pateikiamos dėl kiekvienos iš šių dalių atskirai:

10.1. dėl Alytaus PN pareigūnų veiksmų, susijusių su nutarimų įteikimu, leidimu apsipirkti, psichologiniu spaudimu;

10.2. dėl Alytaus PN administracijos veiksmų teikiant Pareiškėjui informaciją;

10.3. dėl Pareiškėjo asmeninių pokalbių su įstaigos vadovybe;

10.4. dėl teisės paskambinti.

Dėl Alytaus PN pareigūnų veiksmų, susijusių su nutarimų įteikimu, leidimu apsipirkti, psichologiniu spaudimu

11. Pareiškėjas Seimo kontrolieriui skundėsi, kad negauna nutarimų dėl nuobaudų paskyrimo kopijų.

Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 247 punkte numatyta, kad nutarimo dėl nuobaudos skyrimo kopija nuteistajam neatlygintinai įteikiama jo pasirašymo dieną.

Pareiškėjo skundų tyrimo metu Alytaus PN administracija informavo, kad visada įteikia nuteistiesiems nutarimų dėl nubaudimo kopijas, kopijas įteikė ir Pareiškėjui, o jis kopijų gavimą patvirtino savo parašu.

Seimo kontrolieriui Alytaus PN administracija pateikė nutarimus dėl Pareiškėjo nubaudimų

(kopijas), ant kurių matomi įrašai, jog Pareiškėjas parašu patvirtina, kad kopijas gavo.

12. Pareiškėjas Seimo kontrolieriui skunduose rašė, kad, pateikus prašymą leisti apsipirkti, tenka laukti ilgai, daugiau nei savaitę, kol gauna leidimą nusipirkti reikiamų prekių.

Skundų tyrimo metu nustatyta, kad Pareiškėjas yra patalpintas į kamerų tipo patalpas, o nuo 2019-09-01 iki 2019-11-14 apsipirko 8 kartus. Alytaus PN administracija informavo, kad buvo gautas vienas Pareiškėjo skundas dėl teisės apsipirkti, Pareiškėjui buvo paaiškinta, kad būdamas kamerų tipo patalpose jis gali nusipirkti tik higienos priemonių, kitokių prekių jis įsigyti negali.

13. BVK 145 straipsnyje numatyta, kad kamerų tipo patalpose laikomiems nuteistiesiems neleidžiama apsipirkti pataisos įstaigos parduotuvėje, išskyrus higienos reikmenų įsigijimą, turėti maisto produktų ir kitų Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklėse nurodytų daiktų.

Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 79 punkte numatyta, kad nuteistuosius, bausmę atliekančius kalėjimų kameroje, pataisos namų ir laisvės atėmimo vietų ligoninės kamerų tipo patalpose, maisto produktais, būtiniausiais reikmenimis ir kitais daiktais gali aprūpinti ir pataisos įstaigos personalas. Šiuo tikslu kiekvienam nuteistajam, turinčiam teisę apsipirkti pataisos įstaigos parduotuvėje, išduodamas prašymo blankas, kurį nuteistasis užpildo ir atiduoda personalui.

Alytaus PN administracija Seimo kontrolieriui pateikė Pareiškėjo užpildytų prašymų blankus su pageidaujamos prekėmis (kopijas), kuriuose yra įrašai, kad Pareiškėjas savo parašais patvirtina prekių užsakymą ir gavimą.

14. Pareiškėjas skunduose Seimo kontrolieriui tai pat teigė, kad patiria psichologinį pareigūnų spaudimą, buvo verčiamas atsiimti savo parašytus skundus.

Alytaus PN administracija patvirtino, kad pareigūnai vadovaujasi galiojančiais Lietuvos Respublikos įstatymais ir Europos Žmogaus teisių konvencija, kurie draudžia žmogų kankinti ir žeminti. Alytaus PN administracija neturi duomenų, kad su Pareiškėju kas nors iš pareigūnų ar darbuotojų elgtųsi neteisėtai ar jį kaip nors žemintų.

Kalėjimų departamento pareigūnė patvirtino, jog nuteistojo skundo aplinkybės, kad jis buvo verčiamas atsisakyti savo skundo, neatitinka tikrovės, nes buvo patenkintas jo noras dėl perkėlimo į kitus pataisos namus, todėl pats paprašė jo skundų nenagrinėti.

Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 7 punkte numatyta, jog su nuteistaisiais turi būti elgiamasi taip, kad būtų išsaugota jų sveikata ir savigarba ir, kiek leidžia bausmės vykdymo trukmė, formuojamas atsakomybės jausmas bei skatinami tie požiūriai ir įgūdžiai, kurie geriausiai padėtų jiems tapti įstatymus, žmogiškąsias vertybes ir visuomenės saugumą gerbiančiais žmonėmis. Nuteistieji mokomi gyvenimo tikslų siekti teisėtais būdais ir priemonėmis, po bausmės atlikimo jiems sudaromos sąlygos reintegruoti į visuomenę.

Skundų tyrimo metu nebuvo nustatyta aplinkybių, leidžiančių teigti, kad su Pareiškėju būtų buvę bendraujama nepagarbiai ar būtų taikomas psichologinis smurtas. Be to, atkreiptinas dėmesys, kad Pareiškėjas, atsižvelgiant į jo prašymus, buvo perkeltas į kitus pataisos namus.

15. Įvertinus tyrimo metu nustatytas aplinkybes, nėra pagrindo konstatuoti, kad Pareiškėjo teisė įsigyti higienos reikmenų buvo pažeista, taip pat tyrimo metu nebuvo patvirtintos aplinkybės, kad jis negavo nutarimų kopijų arba patyrė pareigūnų psichologinį spaudimą, todėl šie Pareiškėjo skundai atmestini.

Dėl Alytaus PN administracijos veiksmų teikiant Pareiškėjui informaciją

16. Pareiškėjas Seimo kontrolieriui skundėsi, kad kreipėsi į administraciją dėl savo išsiųstų ir gautų laiškų ataskaitos gavimo, tačiau gavo tik gautų laiškų sąrašą.

Skundų tyrimo metu nustatyta, kad atsakant į Pareiškėjo 2019-11-08 prašymą jam buvo pateikta tik gautų laiškų apskaitos kortelė. Pareiškėjui 2019-11-25 pateikus pakartotinį prašymą,

2019-11-26 pataisos namų administracija nebuvo leidžiama jau pateikė visą prašomą informaciją.

17. TGIĮ 6 straipsnyje įtvirtinti dokumentų teikimo principai, vienas kurių – dokumentų išsamumo, reiškiantis, kad pareiškėjui turi būti pateikti visi pagal teisės aktus teiktini jo prašymo turinį atitinkantys dokumentai.

Kaip nustatyta skundų tyrimo metu, pagal 2019-11-08 Pareiškėjo prašymą buvo išduota tik dalis jo prašomos informacijos, todėl Pareiškėjas turėjo dar kartą kreiptis su prašymu dėl laiškų atskaitos gavimo.

Šios aplinkybės leidžia teigti, kad Alytaus PN pareigūnai sprendami Pareiškėjo prašomų dokumentų teikimo klausimą nesivadovavo TGIĮ įtvirtintu dokumentų išsamumo principu, nes pateikė tik dalį prašomos teiktinos informacijos. Taip pat Pareiškėjui nebuvo paaiškinta, kodėl neteikiama likusi jo prašoma informacija, nenurodyti TGIĮ 15 straipsnyje nustatyti teisiniai pagrindai, kuriems esant informacija galėtų būti neteikiama.

18. LVAT yra pažymėjęs, kad, nenustačius pagrindų, dėl kurių pagal TGIĮ pareiškėjų prašoma informacija gali būti neteikiama, taip pat nesant duomenų, jog institucija prašomos informacijos neturėtų, informacija turi būti teikiama; į asmenų prašymus pateikiami atsakymai privalo būti konkretūs, aiškūs ir išsamūs (pažymos 9.2 punktas).

19. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, darytina išvada, kad Alytaus PN administracija, nesuteikdama visos Pareiškėjo prašomos informacijos ir nenurodydama atsisakymo tai padaryti priežasties bei teisinio pagrindo, pažeidė Pareiškėjo teisę gauti informaciją, todėl Pareiškėjo skundai (dalys dėl Alytaus pataisos namų pareigūnų veiksmų, nepateikiant visos prašomos informacijos) pripažįstami pagrįstais.

Dėl Pareiškėjo asmeninių pokalbių su įstaigos vadovybe

20. Pareiškėjas skundėsi, kad nebuvo kviečiamas asmeniniam pokalbiui su Alytaus PN administracija, nors ne kartą to prašė.

21. Skundų tyrimo metu nustatyta, kad Pareiškėjas prašymus dėl asmeninio pokalbio su administracija teikė tris kartus, vieną kartą galimai bendravo su įstaigos vadovybe, tačiau dokumentų, patvirtinančių tokią informaciją, Alytaus PN administracija Seimo kontrolieriui nepateikė.

Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių 187 punkte numatyta, kad asmeniniais klausimais nuteistuosius priima pataisos įstaigų vadovybė ir tarnybų vadovai pagal savo kompetenciją. Pagal šių taisyklių 188 punktą, įrašus apie nuteistųjų priėmimą asmeniniais klausimais šių taisyklių 187 punkte nurodyti darbuotojai daro Nuteistųjų priėmimo asmeniniais klausimais apskaitos žurnale.

Pažymėtina, kad Seimo kontrolieriui buvo pateiktos tik pareigūnų lankymosi uždarojoje zonoje žurnalo kopijos, kur užfiksuoti pareigūnų patikrinimai, pokalbiai su naujai atvykusiais nuteistaisiais, tačiau Nuteistųjų priėmimo asmeniniais klausimais žurnalas nepateiktas, todėl negalima nustatyti, ar nuteistųjų priėmimai Alytaus PN rengiami ir ar tikrai šios įstaigos vadovybės buvo priimtas Pareiškėjas.

22. Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklių (toliau vadinama – ir PĮVTT) 189 punkte numatyta, kad pataisos įstaigos direktorius ir pataisos įstaigos direktoriaus pavaduotojai įrašus apie nuteistųjų priėmimą daro atskiruose žurnaluose, o tarnybų vadovai – bendrame žurnale. Visi nuteistųjų priėmimo asmeniniais klausimais registracijos žurnalai įforminami, registruojami ir saugomi pataisos įstaigos raštinėje teisės aktų nustatyta tvarka.

Pataisos įstaigos direktorius arba jį pavaduojantis pareigūnas, arba pataisos įstaigos direktoriaus pavaduotojas, ne rečiau kaip kartą per dvi savaites tikrina, kaip darbuotojai laikosi

pataisos įstaigos direktoriaus įsakymu patvirtinto nuteistųjų priėmimo asmeniniais klausimais grafiko ir kaip vykdomi šio priėmimo metu priimti sprendimai. Pataisos įstaigos direktorius ne rečiau kaip kartą per mėnesį organizuoja nuteistųjų klausimų ir atsakymų valandėles, kuriose dalyvauja įstaigos direktorius, jo pavaduotojai ir tarnybų atstovai (pažymos 8 punktą).

23. Atsižvelgiant į tai, kad Pareiškėjo skundų tyrimų metu Seimo kontrolieriui buvo pateikta tik Alytaus PN direktoriaus įsakymu patvirtinta Nuteistųjų priėmimo asmeniniais klausimais tvarka bei atsakingų pareigūnų priėmimo grafikas, tačiau nepateiktos nuteistųjų priėmimo asmeniniais klausimais žurnalų kopijos arba kita informacija, įrodanti, kad Pareiškėjo priėmimas įvyko, darytina išvada, kad Pareiškėjas, nors ir teikė prašymus dėl asmeninių priėmimų, tačiau jo prašymai nebuvo patenkinti ir pokalbiai su įstaigos vadovybe nevyko, todėl jo skundų aplinkybės dėl nepriėmimo asmeniniais klausimais pripažįstamos pagrįstomis.

Dėl teisės paskambinti

24. Pareiškėjas skunduose nurodė, kad yra laikomas kamerų tipo patalpose, nuolat rašo prašymus dėl leidimo paskambinti artimiesiems, tačiau pataisos namų administracija skambinti jam neleidžia.

25. Skundų tyrimo metu buvo nustatyta, kad Pareiškėjas į kamerų tipo patalpas buvo perkeltas dėl nuobaudų, t. y., dėl atsisakymo bausmę atlikti paskirtame būryje. Pareiškėjas ne kartą buvo raštu ir žodžiu informuotas, kad kamerų tipo patalpose esantys nuteistieji neturi teisės skambinti, rašyti laišku, nevedami į darbą ir pan. Pareiškėjui buvo išaiškintas BVK 145 straipsnio turinys.

Bausmių vykdymo kodekso 145 straipsnyje numatyta, kad nuteistieji, atliekantys BVK 142 straipsnio 2 dalies 3 punkte nurodytą nuobaudą, į darbą nevedami. Perkelti į kamerų tipo patalpas nuteistieji neturi teisės gauti pasimatymų, smulkiųjų paketų, siųsti laišku (išskyrus atvejus, kai jie įgyvendina BVK 100, 109 ir 183 straipsniuose nurodytas teises), taip pat paskambinti telefonu. Jiems neleidžiama apsipirkti pataisos įstaigos parduotuvėje, išskyrus higienos reikmenų įsigijimą, turėti maisto produktų ir kitų Pataisos įstaigų vidaus tvarkos taisyklėse nurodytų daiktų. Šioje dalyje nurodytiems nuteistiesiems leidžiama skaityti knygas, žurnalus, laikraščius ir kitą literatūrą (kasdien vieną valandą).

Iš Seimo kontrolieriui pateiktų informacijos (dokumentų) nustatyta, kad Pareiškėjas prašymus dėl leidimo paskambinti savo sergančiai motinai ir po nelaimingo atsitikimo sunkiai sužalotai nepilnametei dukrai teikė nuolat nuo 2019 m. rugsėjo mėnesio, o leidimas paskambinti buvo suteiktas vieną kartą – 2019-12-09, kol jis buvo laikinai izoliuotas, prieš paskiriant jam naują nuobaudą ir vėl patalpinant į kamerų tipo patalpas.

26. Ministrų Komiteto rekomendacijoje „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“ numatyta, kad kaliniams turi būti leidžiama kiek galima dažniau susirašinėti bei bendrauti telefonu ar kitokiomis ryšio priemonėmis su giminėmis, kitais asmenimis ir įvairių organizacijų atstovais bei pasimatyti su šiais asmenimis. Jei reikia, bendravimas ir pasimatymai gali būti apribojami ir stebimi atliekant nusikaltimų tyrimus, tinkamai tvarkai, saugumui ir apsaugai palaikyti, dėl nusikaltimų prevencijos ir dėl nusikaltimų aukų apsaugos, bet tokie apribojimai, tarp jų ir teismo skirti tam tikri apribojimai, nepaisant to, turėtų leisti minimalius priimtinius kontaktus.

Kalėjimo valdžia turėtų padėti kaliniams palaikyti adekvačius kontaktus su išoriniu pasauliu ir suteikti jiems tinkamą paramą šiems kontaktams palaikyti. Kaliniui, jei tai leidžia aplinkybės, vienam ar su apsauga turėtų būti leidžiama laikinai išeiti tam, kad aplankytų sergantį giminaitį, dalyvauti laidotuvėse ar dėl kitų humanišku priežasčių.

Pažymėtina, kad tarptautinėje jurisprudencijoje nuolat akcentuojama, jog dėl laisvės praradimo neturėtų būti prarandami ryšiai su išoriniu pasauliu. Priešingai, visi kaliniai turi teisę į tokį

kontakta, o kalėjimo administracija turėtų stengtis sudaryti tokias sąlygas, kad jie galėtų kuo geriau tokius ryšius išlaikyti. Ryšys su išoriniu pasauliu yra gyvybiškai svarbus norint neutralizuoti galimą žalingą įkalinimo poveikį.

27. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nuosekliai savo praktikoje akcentuoja, kad sprendimus dėl teisės pasimatyti su artimaisiais priimantys laisvės atėmimo įstaigų pareigūnai yra saistomi ne tik bausmių vykdymo arba suėmimo vykdymo tvarką įtvirtinančių įstatymų, bet ir kitų įstatymų, *inter alia* Europos žmogaus teisių konvencijos bei Viešojo administravimo įstatymo nuostatų. Vienoje iš bylų Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo teisėjų kolegija atkreipė dėmesį, kad, pagal Europos Žmogaus Teisių Teismo praktiką, sulaikymas savo prigimtimi yra privataus ir šeimos gyvenimo ribojimas. Kartu Europos Žmogaus Teisių Teismas pabrėžia, kad kalnčio asmens teisės į šeimos gerbimą būtina dalis yra tai, kad kalėjimo administracija padėtų palaikyti veiksmingą bendravimą su artimais šeimos nariais.

Vienoje iš bylų Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas nurodė, kad artimo šeimos nario liga (tuo labiau – operacija) paprastai galėtų būti pripažįstama svarbia prašymo suteikti papildomą skambučių pateikimo priežastimi (pažymos 9.1 punktas).

28. Būtina akcentuoti, kad Pareiškėjas kamerų tipo patalpose buvo laikomas ilgą laikotarpį, buvimo kamerų tipo patalpose metu jo dukra patyrė labai sunkią traumą, gydymas tęsiamas keletą mėnesių, todėl Pareiškėjas kreipėsi į pataisos įstaigos administraciją dėl leidimo paskambinti savo dukrai ir motinai, kuri yra dukros globėja. Pareiškėjui daugiau kaip keturis mėnesius nebuvo leista susisiekti su savo artimaisiais, motyvuojant, kad skambučiai nuobaudą atliekantiems kamerų tipo patalpose nuteistiesiems nepriklauso. Atkreiptinas dėmesys, kad Pareiškėjas prašydavo leisti paskambinti iškart, kai tik baigdavosi nuobaudos laikotarpis, tačiau, laikinai jį izoliavus, paskambinti buvo leista tik vieną kartą.

29. Įvertinus tyrimo metu nustatytas ir pirmiau išdėstytas aplinkybes darytina išvada, kad nors, formaliai vadovaujantis BVK nuostatomis, Pareiškėjui atliekant nuobaudą kamerų tipo patalpose pagrįstai nebuvo leista paskambinti artimiesiems, tačiau, Seimo kontrolierius jau 2019-10-21 rašte Nr. 1/3D-2540 Dėl Lietuvos Respublikos Bausmių vykdymo kodekso pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-3868 ir Lietuvos Respublikos suėmimo vykdymo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto Nr. XIIP-3870 buvo atkreipęs dėmesį į tarptautinius žmogaus teisių užtikrinimo standartus, numatančius, jog nuteistiesiems skiriamomis nuobaudomis neturi būti visiškai uždraudžiami kontaktai su šeima. Europos Žmogaus Teisių Teismas byloje *Khodorkovskiy and Lebedev prieš Rusiją*, remdamasis CPT (Europos Tarybos komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą) bendrąja ataskaita Nr. 21 [CPT/Inf (2011) 28, 55 p.], yra pažymėjęs, kad drausminė nuobauda būti baudos izoliatoriuje (vienutėje) dar labiau suvaržo ir taip labai ribotas žmonių, kuriems atimta laisvė, teisės. Įkalinimui nėra būdingi papildomi apribojimai, todėl turi būti atskirai pateisinami. CPT rekomendacijoje pabrėžia, kad būtina taikyti tradicinius testus, išplėtotus Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje: visų pirma, bet koks kitas kalinio teisių apribojimas turi būti susijęs su realia kalinio padaryta žala pataisos įstaigos aplinkoje. Pavyzdžiui, kalnimo vienutėje metu neturėtų būti automatiškai panaikinamos teisės į vizitus, telefono skambučius ir korespondenciją arba prieiga prie kaliniams paprastai prieinamų išteklių (pvz., skaitymo medžiagos). Pažymėtina ir tai, kad santykių su artimaisiais, kaip vienos iš socialinės rehabilitacijos priemonių, svarbą ne kartą yra akcentavusios ir tarptautinės organizacijos.

30. Atsižvelgdamas į tai, kas išdėstyta, Seimo kontrolierius pažymi, jog būtina imtis pozityvių veiksmų, garantuojančių tinkamą teisės į šeimos gyvenimo gerbimą įgyvendinimą, kad asmuo galėtų palaikyti ryšius su savo artimaisiais, ypač ligos ar kitų ypatingų aplinkybių atveju, todėl Pareiškėjo skundas dėl teisės paskambinti artimiesiems suvaržymo pripažįstamas pagrįstu.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAI

31. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 2 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X skundus dėl Alytaus pataisos namų pareigūnų galimai netinkamų veiksmų, susijusių su teise apsipirkti, nutarimų kopijų gavimu, pareigūnų psichologiniu spaudimu, atmesti.

32. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X skundus dėl Alytaus pataisos namų pareigūnų galimai netinkamų veiksmų, susijusių su priėmimu asmeniniais klausimais ir informacijos teikimu bei teisės paskambinti suvaržymu, pripažinti pagrįstais.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

33. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 17 punktu, Alytaus pataisos namų direktoriui rekomenduoja:

33.1. imtis priemonių, kad informacija pareiškėjams būtų teikiama Teisės gauti informaciją iš valstybės ir savivaldybių institucijų ir įstaigų įstatymo nustatyta tvarka;

33.2. apsvarstyti šioje pažymoje išdėstytas aplinkybes dėl leidimo paskambinti visiems nuteistiesiems, kai prašymas paskambinti susijęs su išimtinėmis aplinkybėmis.

34. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 8 punktu, Lietuvos Respublikos teisingumo ministrui rekomenduoja keisti teisinį reguliavimą, atsižvelgiant į šioje pažymoje išdėstytas aplinkybes dėl būtinybės visiems nuteistiesiems palaikyti ryšius su artimaisiais bei užtikrinti, kad teisės aktuose numatyti šios teisės suvaržymai būtų objektyviai pateisinami ir tikrai būtini siekiant užtikrinti įstaigų saugumą, o nebūtini suvaržymai nebūtų taikomi.

35. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) nagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas